

Програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність (DOBRE)»

Запровадження системи підготовки фахівців з молодіжної роботи в Україні

ДОКУМЕНТ з пропозиціями та рекомендаціями

Розробник: Євгеній Бородін,
консультант Програми USAID DOBRE

Програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE) – це дев'ятирічна програма, що виконується міжнародною організацією Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) та фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID).

DOBRE працює для надання допомоги територіальним громадам (ТГ) в Україні, щоб долати виклики та використовувати можливості, які дає децентралізація, через поліпшення місцевого самоврядування і підвищення рівня залучення громадян до вироблення положень та прийняття рішень. Галузі технічної підтримки ураховують: стратегічне планування; управління фінансами; надання публічних послуг; місцевий економічний розвиток; гендерно орієнтовані та молодіжні політики. DOBRE також працює над посиленням взаємозв'язків та співпраці серед ТГ. Партнерами Global Communities у консорціумі виконавців Програми DOBRE є Український кризовий медіа-центр; Фонд розвитку місцевої демократії (FSLD/FRDL), Малопольська школа державного управління при Краківському університеті економіки (MSAP/ UEK), Польща. Програма USAID DOBRE співпрацює із 100 громадами у 10 областях України: Дніпропетровській, Івано-Франківській, Харківській, Херсонській, Кіровоградській, Миколаївській, Тернопільській, Чернівецькій, Чернігівській та Запорізькій.

Це видання стало можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст є відповідальністю Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) і не обов'язково відображає точку зору USAID чи Уряду Сполучених Штатів.

Київ, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Правове врегулювання процесу запровадження та розвитку системи підготовки молодіжних працівників в Україні	5
Модель запровадження нової спеціальності вищої освіти.....	13
Напрями розвитку освітніх програм за спеціальностями, визначеними у професійному стандарті «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»	20
Пропозиції та рекомендації.....	28
ДОДАТКИ.....	30

Вступ

Важливим аспектом сучасних реформ у молодіжному секторі України стало визнання молодіжної роботи як надзвичайно важливого інструменту молодіжної політики, та запровадження нової професії для молодіжних працівників. Обумовлений цим процес професіоналізації молодіжної роботи має дві основні складові: 1) нормативно-правове забезпечення визнання діяльності молодіжних працівників як професії; 2) забезпечення відповідної професійної підготовки молодіжних працівників, розвиток освітньої складової професіоналізації.

Основним кроком в сфері професійного визнання молодіжної роботи стало нормативно-правове врегулювання окремих аспектів молодіжної сфери. Так, в ухваленому в 2021 р. Законі України «Про основні засади молодіжної політики»¹ вперше отримали своє нормативне визначення поняття «молодіжна робота» («діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень»; ст. 1, п. 11) та «молодіжний працівник» («особа, яка здійснює молодіжну роботу»; ст. 1, п. 13).

25 жовтня 2021 р. Міністерство економіки України своїм наказом «Про затвердження Зміни № 10 до Національного класифікатора ДК 003:2010»² за поданням Міністерства молоді та спорту України включило до Національного класифікатора України «Класифікатор професій ДК 003:2010»³ професію «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» (Розділ 2 Професіонали, Клас 235 Інші професіонали в галузі освіти і навчання, Група 2359.2 Інші професіонали в галузі навчання).

29 березня 2023 р. до Реєстру професійних стандартів Національним агентством кваліфікацій України було внесено професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», розроблений та затверджений 22 березня 2023 р. Міністерством молоді та спорту України⁴. Особливістю цього документу є те, що в ньому вперше до молодіжних працівників було висунуто вимогу щодо отримання формальної освіти.

Ухвалені документи актуалізували питання щодо розвитку освітнього напрямку професіоналізації молодіжної роботи. В них, зокрема, було певною мірою окреслено проблематику підготовки/освіти молодіжних працівників

Запропонований документ розроблено на запит фахівців, практиків сфери молодіжної політики. Його зміст окреслює бачення плану дій щодо розвитку освітнього напрямку професіоналізації молодіжної роботи на основі своєрідного «вирівнювання» стану поінформованості представників молодіжної та освітньої сфер, різних суб'єктів, що задіяні у процесах підготовки, працевлаштування, професійного розвитку та оцінювання діяльності молодіжних працівників.

Також в документі послідовно розглядаються питання нормативно-правового забезпечення діяльності з підготовки молодіжних працівників, запровадження освітнянської

¹ Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

² Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Зміни № 10 до національного класифікатора ДК 003:2010» від 25 жовтня 2021 р. № 810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0810930-21#Text>

³ Національний класифікатор України «Класифікатор професій ДК 003:2010» : затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 липня 2010 р. № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>

⁴ Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»» від 22 березня 2023 р. № 1564. URL: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-fakhivets-z-pytan-molodi-molodizhnyi-pratsivnyk>

спеціальності з молодіжної роботи, навчання молодіжних працівників за спеціальностями різних галузей знань та запровадження освітніх програм у сфері молодіжної роботи.

З окреслених питань сформульовано пропозиції та рекомендації для представників сфери молодіжної політики та осіб, які ухвалюють рішення, в першу чергу для Міністерства молоді та спорту України.

Правове врегулювання процесу запровадження та розвитку системи підготовки молодіжних працівників в Україні

Розгляд питання правового врегулювання різних аспектів розвитку системи підготовки молодіжних працівників в Україні передбачає аналіз положень як *молодіжного*, так і *освітнього* законодавства.

Серед нормативно-правових актів *молодіжної* сфери в першу чергу необхідно проаналізувати Закон України «Про основні засади молодіжної політики», Національну молодіжну стратегію до 2030 року⁵, Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2021 – 2025 роки⁶, професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)».

У Законі України «Про основні засади молодіжної політики» освітній аспект підготовки молодіжного працівника викладено в двох вимірах: по-перше, з точки зору вимог до молодіжного працівника та, по-друге, в контексті визначення завдань центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику (табл. 1).

Таблиця 1

Питання підготовки молодіжних працівників в Законі України «Про основні засади молодіжної політики»

Суб'єкт молодіжної сфери	Питання підготовки молодіжних працівників
молодіжний працівник	особа, яка пройшла <u>спеціалізовану підготовку</u> в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, та отримала свідоцтво встановленого зразка (ст. 1)
центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику	сприяє <u>системній підготовці та підвищенню кваліфікації</u> молодіжних працівників, членів молодіжних та дитячих громадських об'єднань відповідно до завдань та потреб молодіжної роботи; запроваджує порядок, критерії та вимоги щодо залучення установ та організацій до здійснення <u>підготовки та підвищення кваліфікації</u> молодіжних працівників; забезпечує розроблення та затверджує <u>типові навчальні програми</u> і стандарти оцінки якості підготовки молодіжних працівників (ст. 8)

Закріплені в Законі України «Про основні засади молодіжної політики» вимоги до спеціалізованої підготовки молодіжних працівників ґрунтуються на нормативних засадах та

⁵ Національна молодіжна стратегія до 2030 року : затверджена указом Президента України від 12 березня 2021 р. № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>

⁶ Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021 – 2025 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 2 червня 2021 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-n#Text>

практиці реалізації Програми «Молодіжний працівник», затвердженої наказом Міністерства молоді та спорту України від 19 вересня 2018 р. № 4334⁷.

Основні положення документу наступні:

- Програма передбачає проведення короткострокових навчальних курсів – тренінгів базового, спеціалізованого рівнів, тренінгів для тренерів – та інших заходів у межах реалізації Програми;
- Міністерство молоді та спорту України спільно з державною установою «Всеукраїнський молодіжний центр» щороку визначають зміст, програми тренінгів базового, спеціалізованого рівнів й тренінгу для тренерів;
- Всеукраїнський молодіжний центр видає випускникам Програми свідоцтва про проходження навчання.

Закон України «Про основні засади молодіжної політики», визначаючи вимоги до спеціалізованої підготовки молодіжного працівника, залишає поза межами розгляду питання про необхідність отримання ним відповідного рівня освіти. Визначення «свідоцтво встановленого зразка» не можна вважати таким, що передбачає обов'язок надати документ про освіту (свідоцтво про здобуття повної загальної середньої освіти, диплом про підвищу або вищу освіту). Саме питання проходження спеціалізованої підготовки розглядається поза межами освітнього законодавства та належить до сфери проведення тренінгів, семінарів, інших заходів, порядок яких визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику. Формулювання стосовно спеціалізованої підготовки молодіжних працівників відносить підготовку молодіжних працівників до сфери неформальної освіти або підвищення кваліфікації. Фактично цей закон не передбачає певних вимог до наявності формальної освіти молодіжних працівників, не вимагає здобуття певного освітнього рівня.

У Національній молодіжній стратегії до 2030 року проблематика молодіжних працівників взагалі не розглядається, тому цей документ не містить будь-якої інформації в контексті освітнього напрямку професіоналізації молодіжної роботи та підготовки й освіти молодіжних працівників.

У Державній цільовій соціальній програмі «Молодь України» на 2021 – 2025 роки, зокрема, визначено завдання «виконання програм для підготовки фахівців, які працюють з молоддю, у тому числі програми «Молодіжний працівник». Документ містить характеристику завдання та показники його виконання (табл. 2).

Таблиця 2

Очікувані результати виконання Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки

Найменування завдання	Найменування показників виконання завдання	Значення показників за 2021 – 2025 рр.
Виконання програм для підготовки фахівців, які працюють з молоддю, у тому числі програми «Молодіжний працівник»	чисельність представників інститутів громадянського суспільства та фахівців, які працюють з молоддю, що <u>пройшли навчання</u> , у тому числі за програмою «Молодіжний працівник»	27192

⁷ Порядок реалізації програми «Молодіжний працівник»: затверджений наказом Міністерством молоді та спорту України від 19 вересня 2018 р. № 4334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-18#Text>

Цілком зрозуміло, що у Державній цільовій соціальній програмі «Молодь України» на 2021 – 2025 роки, створеної з урахуванням вимог Закону України «Про основні засади молодіжної політики», підготовка молодіжних працівників теж розглядається в площині неформальної освіти.

Натомість професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» (далі – Професійний стандарт) містить обов'язкові вимоги до наявності формальної освіти у молодіжних працівників. Це є його суттєвою відмінністю від Закону України «Про основні засади молодіжної політики».

Професійний стандарт передбачає серед умов допуску молодіжного працівника до роботи обов'язкову наявність відповідної формальної освіти (п. 1.10) (табл. 3).

Таблиця 3

Вимоги Професійного стандарту до наявності документа про освіту в контексті умов допуску роботи за професією

Документ про освіту	Професійна кваліфікація
свідоцтво про здобуття повної загальної середньої освіти	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) II категорії»
документ про освіту рівня молодшого бакалавра	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії»
документ про освіту рівня бакалавра	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії»; «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії»
документ про освіту рівня магістра	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії»

Особливостями вимог для формальної освіти молодіжних працівників в підрозділі 1.10 Професійного стандарту є наступне:

- передбачено отримання тільки повної загальної середньої та вищої освіти;
- передбачено використання документу про освіту молодшого бакалавра, підготовка яких здійснюється в незначній кількості закладів вищої освіти;
- не передбачено можливості використати документ про фахову передвищу освіту (названо лише диплом молодшого бакалавра як ступеня вищої освіти без згадки диплома фахового молодшого бакалавра як ступеня фахової передвищої освіти) ;
- передбачено можливість доступу до найвищої кваліфікації «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії» як на основі документу про освіту рівня бакалавра, так й рівня магістра.

Освітня складова при визначенні питання допуску до роботи за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» окрім вимог до рівня освіти містить також вимоги до професійної та освітньої кваліфікації претендента. Професійний стандарт запровадив відмінне від вимог Закону України «Про основні засади молодіжної політики» положення про обов'язкову наявність *документів про освіту*, що підтверджують професійну та освітню кваліфікацію з її віднесенням до рівня Національної рамки кваліфікацій. Як було зазначено вище, у Законі України «Про основні засади молодіжної політики» йдеться лише *про спеціалізовану підготовку та свідоцтво встановленого зразка*.

Підрозділ 1.11 Професійного стандарту, у якому визначено документи, що підтверджують професійну та освітню кваліфікацію, визначає, що освітня та професійна кваліфікації узгоджуються з Національною рамкою кваліфікацій. Професійний стандарт дає

відповідь на запитання про те, який документ про фахову передвищу та вищу освіту відповідає вимогам для професії молодіжного працівника. Йдеться про те, що це може бути диплом за будь-якою зі спеціальностей галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 23 «Соціальна робота».

При цьому в п. 1.11 Професійного стандарту, на відміну п. 1.10, надано розширений перелік можливих рівнів освіти, що відбулося за рахунок включення до списку фахового молодшого бакалавра (табл. 4).

Таблиця 4

Відповідність документів про освіту професійним та освітнім кваліфікаціям молодіжних працівників

Документ про освіту	Професійна кваліфікація
свідоцтво про здобуття повної загальної середньої освіти	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) II категорії»
диплом фахового молодшого бакалавра	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії»
диплом молодшого бакалавра	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії»
диплом бакалавра	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії»; «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії»
диплом магістра	«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії»

Таким чином, особливістю визначення вимог для формальної освіти молодіжних працівників в підрозділі 1.11 Професійного стандарту є те, що на відміну від вимог підрозділу 1.10, тут передбачено ще й можливість використати диплом про фахову передвищу освіту для професійної кваліфікації «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії». Виходить, що для будь-якої зі спеціальностей галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 23 «Соціальна робота» окрім диплома молодшого бакалавра, бакалавра та магістра можна надати диплом фахового молодшого бакалавра (саме фахового молодшого бакалавра як документа про здобуття ступеня фахової передвищої освіти). Саме цей аспект дозволяє включити до системи підготовки молодіжних працівників з освітньою кваліфікацією заклади фахової передвищої освіти. Для представників інших галузей знань можливостей скористатися дипломом фахового молодшого бакалавра не надається. До того їм не достатньо мати лише диплом про вищу освіту. До нього потрібно додати документ про професійну кваліфікацію, перелік яких визначено в підрозділі 1.11 Професійного стандарту (табл. 5).

Таблиця 5

Вимоги щодо документів про професійну кваліфікацію молодіжних працівників, які не мають відповідної освітньої кваліфікації

Професійна кваліфікація	Документ про професійну кваліфікацію	Рівень Національної рамки кваліфікацій
«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) II категорії»	сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) II категорії» або інший документ, що підтверджує зазначену професійну кваліфікацію	4
«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії»	сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії» або інший документ, що підтверджує зазначену професійну кваліфікацію	5
«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії»	сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії» або інший документ, що підтверджує зазначену професійну кваліфікацію	6

У Національній рамці кваліфікацій (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341)⁸ встановлено відповідність її рівнів кваліфікаціям передвищої та вищої освіти (табл. 6).

Таблиця 6

Відповідність рівнів Національної рамки кваліфікацій кваліфікаціям освіти України

Рівень Національної рамки кваліфікацій	Кваліфікації освіти	Рівень освіти
5	Фаховий молодший бакалавр	Фахова передвища
5	Молодший бакалавр	Вища
6	Бакалавр	Вища
7	Магістр	Вища

У Професійному стандарті використане формулювання «сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації «Фахівець з питань молоді

⁸ Національна рамка кваліфікацій : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 134. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

(молодіжний працівник) вищої категорії» або *інший документ*, що підтверджує зазначену професійну кваліфікацію». Воно містить конкретику тільки стосовно сертифікату. Ще не визначено якими можуть бути інші документи про професійну кваліфікацію.

У Порядку присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 956)⁹ визначено, що «сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації – документ, що засвідчує професійну кваліфікацію особи» та «надає можливість претендувати на зайняття відповідної посади (робочого місця) згідно із законодавством». Видати цей документ може тільки кваліфікаційний центр як суб'єкт, що уповноважений Національним агентством кваліфікацій на підставі сертифікату про акредитування такого кваліфікаційного центру, і внесений до Реєстру кваліфікаційних центрів у складі Реєстру кваліфікацій¹⁰ (Типове положення про кваліфікаційний центр, затверджений Міністерством освіти і науки України від 22 квітня 2021 р. № 452).

Кваліфікаційний центр може здійснювати оцінювання і визнання результатів навчання молодіжних працівників, здобутих ними шляхом формальної, неформальної або інформальної освіти, присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій, визнання відповідних професійних кваліфікацій, здобутих у інших країнах (Типове положення про кваліфікаційний центр).

Станом на 01.09.2023 кваліфікаційних центрів для фахівців з питань молоді (молодіжних працівників) у Реєстрі кваліфікаційних центрів немає¹¹.

Головною особливістю кваліфікаційного центру в контексті визначення системи підготовки молодіжних працівників є те, що він за своєю суттю не належить саме до закладів підготовки молодіжних працівників, але тільки він здійснює оцінювання і визнання результатів навчання для отримання сертифікату про професійну кваліфікацію. Без нього здобуті компетентності за професією молодіжного працівника не можуть бути «трансформовані» в професійну кваліфікацію.

У Професійному стандарті (підрозділи 2.1 – 2.4) розкрито питання навчання та професійного розвитку молодіжних працівників, яке розглядається як комплекс трьох складових: первина професійна підготовка (табл. 7), підвищення кваліфікації без присвоєння нового рівня освіти та підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти (табл. 8).

Таблиця 7

Визначення первинної професійної підготовки молодіжного працівника (п. 2.1)

Професійна кваліфікація	Рівень підготовки	Спеціальності
«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) II категорії»	Не застосовується	Не застосовується
«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії»	підготовка на початковому рівні (короткий цикл) вищої освіти (молодший бакалавр) або першому	за будь-якою спеціальністю галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво»,

⁹ Порядок присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#Text>

¹⁰ Типове положення про кваліфікаційний центр : затверджений Міністерством освіти і науки України від 22 квітня 2021 р. № 452. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-21#Text>

¹¹ Реєстр кваліфікаційних центрів. URL: <https://register.nqa.gov.ua/data-of-qualification-centers>; Реєстр виданих сертифікатів. URL: <https://register.nqa.gov.ua/data-of-certificates>

	(бакалаврському) рівні вищої освіти (бакалавр)	03 «Гуманітарні науки», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 23 «Соціальна робота» без вимог до стажу роботи.
«Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії»	Не застосовується	Не застосовується

Таблиця 8

Визначення підвищення кваліфікації молодіжних працівників (п. 2.2, 2.3)

Вид підвищення кваліфікації	Визначення змісту/ форми
Підвищення кваліфікації без присвоєння нового рівня освіти	Підвищення кваліфікації фахівців з питань молоді (молодіжних працівників) установлюють зазвичай з періодичністю не рідше одного разу на п'ять років
Підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти	Для професійної кваліфікації «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії» підвищення кваліфікації шляхом підготовки на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти або другому (магістерському) рівні вищої освіти (для здобуття ступеня бакалавра/магістра за будь-якою спеціальністю галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 23 «Соціальна робота»)

При визначенні питання про навчання та професійний розвиток молодіжних працівників Професійний стандарт передбачає «спеціальне навчання за програмою «Молодіжний працівник» проводять впродовж першого року роботи» (п. 2.4). У такий спосіб передбачено продовжити реалізацію Програми «Молодіжний працівник» зі статусом «спеціальне навчання».

Запроваджені в Професійному стандарті вимоги до наявності документу про освіту та освітньої кваліфікації молодіжних працівників потребують, з одного боку, обговорення питання про можливість/потребу внесення змін до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», а з іншого – визнати той факт, що питання підготовки молодіжних працівників має сьогодні розглядатися насамперед в межах **освітнього** законодавства.

Основними документами освітньої сфери, які важливі для розгляду питання про навчання молодіжних працівників, мають бути Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про фахову передвищу освіту», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 р. № 266. Саме в зазначених документах міститься повний обсяг інформації, на основі якої були сформульовані вимоги Професійного стандарту до документів про освіту та освітню й професійну кваліфікацію молодіжного працівника.

Закон України «Про освіту»¹² визначає важливі для розуміння характеристики професії молодіжного працівника питання рівнів освіти, видів освіти, підвищення кваліфікації, освітньої кваліфікації, професійної кваліфікації (повної професійної кваліфікації), часткової професійної кваліфікації, кваліфікаційних центрів, професійного стандарту, документів про освіту (Додаток 1).

Закон України «Про фахову передвищу освіту»¹³ визначає, зокрема, такі важливі для підготовки молодіжних працівників питання як процес здобуття передвищої освіти, визначення поняття «Фаховий молодший бакалавр» (освітньо-професійний ступінь, що здобувається на рівні фахової передвищої освіти і присуджується закладом освіти у результаті успішного виконання здобувачем фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми).

Закон України «Про вищу освіту»¹⁴ визначає, зокрема, такі важливі для підготовки молодіжних працівників питання як процес здобуття вищої освіти (здобуття освітніх ступенів молодшого бакалавра, бакалавра, магістра), містить визначення понять «галузь знань», «спеціальність», «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр» (Додаток 2).

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»¹⁵ від 29 квітня 2015 р. № 266 міститься необхідна для визначення освітньої кваліфікації молодіжних працівників інформація. Професійний стандарт передбачає, що тільки фахівці 5 галузей знань з 29 можуть вважатися відповідними за своєю передвищою або вищою освітою для професії молодіжного працівника (табл. 9). Всього нараховується 27 таких спеціальностей вищої та передвищої освіти¹⁶. Нагадаємо, що саме для тих, хто має документ про таку освіту, Професійний стандарт надає визнання відповідності їх професійної кваліфікації.

Таблиця 9

Кількісні показники спеціальностей галузей знань, що визнані відповідними освітній кваліфікації молодіжного працівника

Галузь знань	Кількість спеціальностей
01 Освіта/Педагогіка	7
02 Культура і мистецтво	9
03 Гуманітарні науки	5
05 Соціальні та поведінкові науки	4
23 Соціальна робота	2

Навчання в системі формальної освіти здобувачів за спеціальностями галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 23 «Соціальна робота» в контексті підготовки молодіжних працівників знаходиться лише на початковому етапі та потребує запровадження окремих заходів.

¹² Про освіту : закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

¹³ Про фахову передвищу освіту : закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

¹⁴ Про вищу освіту : закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

¹⁵ Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>

¹⁶ Інформація про кількість спеціальностей станом на момент підготовки документа.

У процесі адвокації молодіжної роботи та розроблення документів, спрямованих на визнання професії молодіжного працівника, представники молодіжної сфери запропонували здійснити запровадження в Україні **окремої освітньої спеціальності з умовною назвою «Молодіжний працівник»**.

Система підготовки молодіжних працівників після затвердження Професійного стандарту має зазнати суттєвих змін.

До моменту ухвалення Професійного стандарту врегулювання питання підготовки молодіжних працівників повною мірою вичерпувалося основними положеннями наказу Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку реалізації програми “Молодіжний працівник”» від 19.09.2018 р. № 4334¹⁷, у якому визначалися такі складові:

- інституційна (основні суб'єкти – Міністерство молоді та спорту України, Всеукраїнський молодіжний центр, молодіжні підрозділи місцевих державних адміністрацій),

- програмна (тренінги неформальної освіти як форма підвищення кваліфікації та розвитку компетентностей публічних службовців, представників інститутів громадянського суспільства та інших фахівців сфери молодіжної політики).

Наразі ж є потреба у розширенні цих складових. Так, *інституційна* складова підготовки молодіжних працівників має бути доповненою за рахунок Міністерства освіти і науки, закладів фахової передвищої освіти, закладів вищої освіти, кваліфікаційних центрів, різноманітних організацій громадянського суспільства тощо. Велику роль мають відігравати представники молодіжних та дитячих громадських об'єднань й фахових/професійних організацій молодіжних працівників. На певному етапі постане питання про можливість залучення закладів загальної середньої освіти та закладів позашкільної освіти. **Програмна** ж складова має розширитися за рахунок програм, спрямованих на навчання для здобуття фахової передвищої освіти та вищої освіти. Додається ще й *кваліфікаційна* складова, яка безпосередньо не бере участі у навчанні молодіжних працівників, але забезпечує визнання результатів навчання для надання професійної кваліфікації.

Модель запровадження нової спеціальності вищої освіти

У процесі впровадження нового законодавства про молодіжну політику та визнання професії «молодіжний працівник» сформувався бачення, що необхідно розробити і затвердити відповідний професійний стандарт, а потім – відповідний освітній стандарт. Проте таке бачення не врахувало наявну чинну нормативну-правову базу, яка визначає сутність і процедуру впровадження саме освітнього стандарту.

Зазначимо, що в Законі України «Про основні засади молодіжної політики» до повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, віднесено питання забезпечення розроблення та затвердження *типових навчальних програм і стандартів оцінки якості підготовки молодіжних працівників*¹⁸. На практиці це стосується тільки розвитку неформальної освіти та жодним чином не розповсюджується на формальну освіту, зокрема, здобуття фахової передвищої освіти та вищої освіти. Нині в молодіжному секторі закріпилося бачення того, що в послідовності дій перед розглядом питання про освітній стандарт має бути вирішене питання про запровадження нової освітньої спеціальності.

¹⁷ Порядок реалізації програми «Молодіжний працівник»: затверджений наказом Міністерством молоді та спорту України від 19 вересня 2018 р. № 4334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-18#Text>

¹⁸ Про основні засади молодіжної політики: закон України від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

Питання підготовки молодіжних працівників з відповідним отриманням документу про наявність формальної освіти в контексті запровадження професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» потрібно розглядати як розвиток/запровадження підготовки молодіжних працівників із здобуттям відповідної фахової передвищої освіти та вищої освіти. Зазначимо, що в самому Професійному стандарті використано лише чинний перелік освітніх спеціальностей, в якому відсутня окрема спеціальність «Молодіжна робота». Отже, на часі розпочати процес запровадження окремої освітньої спеціальності для підготовки молодіжних працівників із здобуттям відповідного рівня освіти. І першим кроком у цьому має бути

Першим кроком для запровадження спеціальності «Молодіжний працівник» має бути включення такої освітньої спеціальності до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. Виконання цього завдання належить до повноважень Міністерства освіти і науки, що «формує перелік галузей знань і перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, зокрема, за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, та подає їх на розгляд Кабінету Міністрів України»¹⁹.

Запроваджений у 2015 р. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (далі – Перелік спеціальностей), позиціонується як документ, що гармонізує українські підходи як із міжнародною стандартною класифікацією освіти – 2013 (далі – МСКО2013²⁰), так й з вимогами і практиками Європейського Союзу. Подальші зміни в цьому Переліку спеціальностей обґрунтовуються необхідністю скорочення кількості спеціальностей за рахунок їх укрупнення. Цей підхід нині превалює в політиці Міністерства освіти і науки.

Одночасно спостерігається тенденція, продиктована відповідними трендами розвитку економіки та суспільства, щодо впровадження нових освітніх спеціальностей. Так, 16 грудня 2022 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову № 1392 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», відповідно до якої було введено нову спеціальність «Управління інформаційною безпекою». Це означає, що існує вірогідність запровадження й окремої спеціальності для підготовки молодіжних працівників як відповідь на суспільну потребу розвивати молодіжну роботу в контексті євроінтеграційних процесів та зобов'язань України в рамках членства в Раді Європи.

Розглядаючи фактор гармонізації українського переліку спеціальностей з МСКО2013, визначимо аргументи на користь запровадження нової спеціальності для підготовки молодіжних працівників в Україні. В МСКО2013 виокремлено деталізовану галузь «Догляд за дітьми та молодіжні послуги (Child care and youth services)», яка, на наш погляд, може розглядатися як близький відповідник запропонованій українській спеціальності «Молодіжний працівник/Молодіжна робота» (табл. 10). Звертаємо увагу на те, що в Україні використовується двохелементна класифікація (галузь знань та спеціальність), а в МСКО трьохелементна (широка, вузька та деталізована галузі). Можна вважати, що нашим відповідником терміну «деталізована галузь» є термін «спеціальність».

¹⁹ Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України : постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#Text>

²⁰ International Standard Classification of Education. Fields of education and training 2013 (ISCED-F 2013) – Detailed field description. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documrnts/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf>

Таблиця 10

Відповідник спеціальності «Молодіжна робота» в МСКО

Галузь	Код	Назва
Широка галузь/Broad field	09	Охорона здоров'я та соціальний захист/Health and welfare
Вузька галузь/Narrow field	092	Соціальний захист/Welfare ²¹
Деталізована галузь/ Detailed field	0922	Догляд за дітьми та молодіжні послуги/Child care and youth services

Назва деталізованої галузі МСКО2013 «Догляд за дітьми та молодіжні послуги (Child care and youth services)» сприймається як більш широке поняття, ніж молодіжна робота через наявність у ній згадки про дітей. В Україні поняття «молодіжна робота» включає в себе не тільки роботу з молоддю, але ще й роботу з дітьми. У Законі України «Про основні засади молодіжної політики» при визначенні понять «молодіжна політика» та «молодіжна робота» використовується словосполучення «діти та молодь» як єдина цільова група (табл. 11), визначаються питання діяльності дитячих громадських організацій та дитячих громадських об'єднань.

Таблиця 11

Визначення інтегрованого підходу до дітей молоді в Законі України «Про основні засади молодіжної політики»

Термін закону	Зміст терміну
молодіжна політика	напрямок державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції <i>дітей та молоді</i> в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю;
молодіжна робота	діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється <i>дітьми та молоддю</i> , разом з <i>дітьми та молоддю</i> або в інтересах <i>дітей та молоді</i> за допомогою інструментів спільного прийняття рішень

У МСКО2013 міститься визначення деталізованої галузі МСКО «Догляд за дітьми та молодіжні послуги (Child care and youth services)», яке дозволяє вважати її відповідником запропонованої в Україні спеціальності «Молодіжний працівник/Молодіжна робота». Водночас чітко означено відмінність підготовки у цій галузі від медичних та педагогічних напрямів підготовки фахівців (табл. 12).

²¹ Необхідно звернути увагу на складнощі перекладу українською мовою англійського терміну "Welfare". На сьогодні можна зустріти різні варіанти: соціальний захист, благополуччя, добробут.

Таблиця 12

Визначення в МСКО2013 деталізованої галузі «Догляд за дітьми та молодіжні послуги (Child care and youth services)»

Зміст навчання	Освітні програми та кваліфікації	Виключення
Догляд за дітьми та молодіжні послуги (служби) – це вивчення розвитку та немедичного догляду за дітьми та молоддю. Сюди входить вивчення рекреації та дозвілля як соціальної послуги для дітей шкільного віку та молодих людей.	Класифікуються програми та кваліфікації з наступним основним змістом: Догляд за дітьми; Програми дитячого відпочинку; Денний догляд; Немедичний догляд за дітьми-інвалідами; Молодіжні послуги (служби); Програми для молодіжних працівників	Вивчення дошкільної освіти в дошкільних закладах виключено з цієї деталізованої області та включено до деталізованої області 0112 «Підготовка вихователів дошкільних закладів». Навчання в галузі охорони здоров'я дітей виключено з цієї деталізованої галузі та включено до деталізованої області 0913 «Медсестринство та акушерство»

Звертаємо увагу, що в деталізованій галузі МСКО2013 «Догляд за дітьми та молодіжні послуги (Child care and youth services)» згадуються програми з узагальненою назвою «Молодіжні послуги» та «Програми для молодіжних працівників». Разом з тим підготовка для роботи з дітьми та молоддю містить як дуже близьке до молодіжної роботи питання програм дитячого відпочинку, так й не дуже адаптовані, на наш погляд, до українських реалій питання догляду за дітьми (догляд, денний догляд, немедичний догляд за дітьми-інвалідами), які не належать до сфер освіти та охорони здоров'я.

Належачи до вузької галузі МСКО2013 «Соціальний захист (Welfare)», деталізована галузь «Догляд за дітьми та молодіжні послуги (Child care and youth services)» відокремлена від тих сфер, які в Україні належать до соціального захисту та соціальної роботи, яким присвячено окремі деталізовані галузі, визначені у документі (табл. 13).

Таблиця 13

Деталізовані галузі у складі вузької галузі МСКО2013 «Соціальний захист (Welfare)»

Код	Назва англійською	Назва українською
921	Care of elderly and of disabled adults	Догляд за людьми похилого віку та особами з інвалідністю
922	Child care and youth services	Догляд за дітьми та молодіжні послуги
923	Social work and counselling	Соціальна робота і консультування

Важливою обставиною є той факт, що в МСКО2013 на рівнозначних позиціях однієї спільної вузької галузі виділено окремі деталізовані галузі «Догляд за дітьми та молодіжні послуги (Child care and youth services)» та «Соціальна робота і консультування (Social work and counselling)». Особливої актуальності це може набути в Україні, де є окрема галузь знань «Соціальна робота» та однойменна спеціальність у цій галузі.

На основі аналізу МСКО2013 можна стверджувати, що введення окремої спеціальності для підготовки фахівців у системі формальної освіти є цілком обґрунтованим кроком, актуальність якого підсилюється підвищенням ролі

молодіжної роботи в контексті європейської інтеграції та сучасних умов й наступної післявоєнної відбудови України. При цьому можливі два підходи: *радикальний та м'який*. *Радикальний* передбачає запровадження окремої спеціальності «Молодіжний працівник/Молодіжна робота» на поточному етапі, а *м'який* – уточнення вже наявної спеціальності у чинному Переліку спеціальностей.

Першочерговими питаннями внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 р. № 266 є наступні:

- До якої галузі знань віднести нову спеціальність?
- Яку назву надати цій галузі?
- Яку назву надати цій спеціальності?

Уважаємо за доцільне за зразком розробників МСКО2013 скористатися можливостями чинної галузі знань 23 «Соціальна робота». Для радикального варіанту необхідно розширити перелік наявних спеціальностей (табл. 14). Тобто уточнити галузь знань 23, зазначивши її як «Соціальна та молодіжна робота», із запровадженням окремої спеціальності 233 «Молодіжна робота».

Таблиця 14

Пропозиції щодо внесення змін до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, з запровадженням нової спеціальності

Галузь знань	Спеціальність
23 Соціальна та молодіжна робота	233 Молодіжна робота

Обираючи м'який варіант нововведень, який не призведе до збільшення кількості освітніх спеціальностей, необхідно буде уточнити назву відповідної галузі знань та наявної освітньої спеціальності. Таким чином, пропонується унормувати галузь знань 23 «Соціальна та молодіжна робота» і спеціальність 231 «Соціальна та молодіжна робота» (див. табл. 15). У межах цієї спеціальності можуть існувати відповідні освітні програми «Молодіжна робота». На користь такого підходу свідчить застосований при створенні переліку українських освітніх спеціальностей підхід, відповідно до якого три різні деталізовані галузі МСКО2013 «Соціальний захист (Welfare)» були об'єднані в одній спеціальності «Соціальна робота». У такий спосіб три напрями міжнародної класифікації (догляд за людьми похилого віку та особами з інвалідністю, соціальна робота і консультування, догляд за дітьми та молодіжні послуги) в українському відповіднику звелися до одного (соціальна робота), повторивши його назву без включення в назву галузі та спеціальності елемента, який би свідчив про те, що молодіжні програми мають бути саме тут. У такий спосіб можна виділити саме молодіжний компонент, який присутній в міжнародній класифікації, але відсутній в українській.

Таблиця 15

Пропозиції щодо внесення змін до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти без запровадження нової спеціальності

Галузь знань	Спеціальність
23 Соціальна та молодіжна робота	231 Соціальна та молодіжна робота

Поява нової спеціальності (перейменування наявної) передбачає підготовку фахівців в закладах фахової передвищої освіти та вищої освіти від ступеня фахового молодшого

бакалавра до доктора філософії. На цьому шляху виникає потреба створення стандартів освіти за відповідними рівнями (фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії). Виходячи з положень Професійного стандарту, питання підготовки докторів філософії в цьому документі ми не розглядаємо.

Пропонуючи введення нової освітньої спеціальності «Соціальна та молодіжна робота» чи «Молодіжна робота», варто взяти до уваги поточну ситуацію можливостей. Так, 8 серпня 2023 р. Міністерство освіти і науки України винесло на громадське обговорення проєкт нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів фахової передвищої та вищої освіти²². Його розробники знов повторили старий підхід, коли з трьох деталізованих галузей МСКО2013 вони обрали лише одну для включення в український перелік. Вибір прийшовся на «Соціальну роботу та консультування». Запропонована зміна торкнулася того, що на відміну від попереднього варіанту вирішили «не обрізати» назву з МСКО2013. При цьому потрібно було б сформулювати нову назву спеціальності, яка б дозволила відобразити сукупно основні особливості усіх трьох поєднаних деталізованих галузей. У нашому випадку йдеться про необхідність у новій назві спеціальності забезпечити наявність молодіжного компонента.

Таблиця 16

Пропонована МОН нова назва спеціальності 231 «Соціальна робота» (проєкт від 8 серпня 2023 р.)

Галузь знань	Код	Спеціальність	Код
Охорона здоров'я та соціальне забезпечення	I	Соціальна робота та консультування	I7

Розглядаючи пропозиції Міністерства освіти та науки, варто наполягати на тому, щоб принаймні назва спеціальності «Соціальна робота та консультування» трансформувалася у назву «Соціальна та молодіжна робота».

Питання освітньої спеціальності пов'язано з питанням наявності відповідного стандарту освіти.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (ст. 32) стандарти освіти розробляються відповідно до Національної рамки кваліфікацій. Призначення стандартів освіти полягає у визначенні та оцінюванні якості освіти, результатів освітньої діяльності закладів передвищої освіти, закладів вищої освіти, наукових установ, результатів навчання за визначеними спеціальностями. Стандарт освіти визначає наступне:

- вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня;
- загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти;
- інші складники, передбачені спеціальними законами.

У Законах України «Про вищу освіту» (ст. 9) та «Про фахову передвищу освіту» (ст. 8) визначено, що стандарт вищої освіти є сукупністю вимог до освітніх програм, які є спільними до всіх освітніх програм певного рівня освіти та спеціальності.

Перелік вимог для освітніх програм вищої освіти наступний²³:

- 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;

²² Проєкт нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Сайт Міністерства освіти і науки України. 08 серпня 2023 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/proyekt-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej-za-yakimi-zdijsnyuyetsya-pidgotovka-zdobuvachiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti>

²³ Про вищу освіту : закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

- 2) вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, та результатів їх навчання;
- 3) перелік обов'язкових компетентностей випускника;
- 4) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 5) форми атестації здобувачів вищої освіти;
- 6) вимоги до створення освітніх програм підготовки за галуззю знань, двома галузями знань або групою спеціальностей (у стандартах рівня молодшого бакалавра), міждисциплінарних освітньо-наукових програм (у стандартах магістра та доктора філософії);
- 7) вимоги професійних стандартів (за їх наявності).

Перелік вимог для освітніх програм фахової передвищої освіти в цілому повторює зазначені положення²⁴ та має наступний вигляд:

- 1) перелік обов'язкових загальних та спеціальних компетентностей і результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти;
- 2) вимоги до попередньої освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою;
- 3) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття ступеня фахового молодшого бакалавра за відповідною спеціальністю;
- 4) форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти;
- 5) вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти;
- 6) вимоги професійних стандартів (за наявності).

У Законах України «Про вищу освіту» (ст. 9) та «Про фахову передвищу освіту» (ст. 8) зазначено, що стандарти фахової передвищої та вищої освіти розробляє та затверджує Міністерство освіти і науки як центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Важливим аспектом є врахування пропозицій галузевих державних органів, що забезпечують формування і реалізують державну політику у відповідних сферах, галузевих об'єднань організацій роботодавців.

Ключову роль в розробленні стандартів фахової передвищої освіти та вищої освіти певної спеціальності відіграє підкомісія за цією спеціальністю науково-методичної комісії сектору фахової передвищої освіти/вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (далі – Підкомісія), яка починає зі створення проекту документу та супроводжує його до остаточного завершення процесу.

Основні етапи підготовки та затвердження стандарту вищої освіти можна побачити на прикладі «Стандарту вищої освіти: другий (магістерський) рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти Магістр, галузь знань 23 Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота») (Додаток 3).

У разі появи нової спеціальності у сфері молодіжної роботи заклади фахової передвищої та вищої освіти отримують можливість розпочати підготовку здобувачів освіти без наявності затвердженого стандарту за відповідними ступенями освіти на основі використання Національної рамки кваліфікацій та у відповідності до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187)²⁵. Вже потім може розроблятися відповідний освітній стандарт.

Питання визначення змісту стандартів фахової передвищої та вищої освіти з нової спеціальності з молодіжної роботи передбачає залучення заінтересованих сторін на

²⁴ Про фахову передвищу освіту : закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

²⁵ Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>

підставі визначеного законодавством України порядку. Виникне потреба створити стандарти для фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра, магістра, доктора філософії. На основі цих стандартів заклади освіти будуть розробляти та затверджувати освітньо-професійні програми молодших бакалаврів, бакалаврів та магістрів, а також освітньо-наукові програми магістрів та докторів філософії. Зазначимо, що в сучасній фаховій передвищій та вищій освіті *відсутні поняття типової освітньої програми*, оскільки створення освітніх програм належить до автономії закладів освіти цих рівнів та здійснюється на основі наявного кадрового потенціалу закладу освіти. Як зазначалося вище, в молодіжному законодавстві фігурує поняття «типові навчальні програми підготовки молодіжних працівників»²⁶.

Важливим джерелом для усього комплексу стандартів освіти є Професійний стандарт, який визначає загальні та професійні компетентності молодіжного працівника, інші питання, які можуть забезпечити формулювання результатів навчання.

Напрями розвитку освітніх програм за спеціальностями, визначеними у професійному стандарті «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»

Вимоги Професійного стандарту щодо необхідності фахової передвищої або вищої освіти у молодіжних працівників вже сьогодні актуалізують питання про те, як виконати вимоги зазначеного документу нинішнім та майбутнім фахівцям по роботі з молоддю. Відповідь є очевидною: тим, хто не має диплома про фахову передвищу освіту або вищу освіту, необхідно зробити свій вибір на користь однієї зі спеціальностей галузей знань «01 Освіта/Педагогіка», «02 Культура і мистецтво», «03 Гуманітарні науки», «05 Соціальні та поведінкові науки», «23 Соціальна робота» (всього 29 спеціальностей 5 галузей знань), вступити на навчання та отримати свій диплом.

Одночасно необхідно розуміти, що існує декілька додаткових запитань:

- де та у який спосіб можна отримати зазначену освіту?
- у який спосіб можна пов'язати навчання за спеціальностями різноманітних галузей знань саме з підготовкою до молодіжної роботи?
- чи існує можливість отримати потрібні молодіжному працівникові компетентності при навчанні за іншими спеціальностями?

Висвітливши вище питання освітніх рівнів, ступенів фахової передвищої та вищої освіти, можемо тут безпосередньо перейти до характеристики системи освіти України в контексті підготовки молодіжних працівників.

На основі Єдиної державної електронної бази з питань освіти нами підготовлено для цього дослідження зведену інформацію про кількість закладів фахової передвищої та вищої освіти, у яких ведеться підготовка за спеціальностями галузей знань «01 Освіта/Педагогіка», «02 Культура і мистецтво», «03 Гуманітарні науки», «05 Соціальні та поведінкові науки», «23 Соціальна робота» (Додаток 4). Одночасно надається повний перелік відповідних спеціальностей.

Додатково зазначимо, що за даними Державної служби статистики на початок 2022/2023 навчального року нараховувалося 347 закладів вищої освіти (210 засновані на

²⁶ Про основні засади молодіжної політики : закон України від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

державній формі власності, 36 – комунальної, 101 – приватної) та 283 заклади фахової передвищої освіти (110 – державної, 148 – комунальної, 25 – приватної та корпоративної)²⁷.

Проведене дослідження свідчить, що в залежності від рівня та ступеня освіти кількість провайдерів вищої освіти, які готують фахівців за певною спеціальністю з переліку Професійного стандарту, коливається від 1 до 148 в системі фахової передвищої освіти та від 2 до 292 в системі вищої освіти.

Важливим аспектом для підготовки вже наявних молодіжних працівників є фактор можливості здобуття освіти за заочною (дистанційною) формою навчання, оскільки більшість вже працевлаштованих фахівців не зацікавлена у звільненні та переході на денне навчання з його вимогами щодо відвідування занять за розкладом у робочий час. Ми враховуємо той фактор, що на практиці має місце здійснення одночасного навчання за денною формою²⁸ та роботи в певній установі, організації, на підприємстві тощо (особливо при режимі онлайн навчання та асинхронного навчання, в тому числі в умовах війни). Але більшість працевлаштованих молодіжних працівників, на наш погляд, оберуть саме заочну форму навчання не тільки через складності поєднання відвідування лекцій та семінарських/практичних з щоденною роботою саме в робочий час. Оскільки значна кількість студентів навчається за контрактом (за кошти фізичних або юридичних осіб) важливого значення набуває чинник вартості навчання. Заочний контракт зазвичай удвічі дешевший ніж денний, тому для тих, хто сам оплачує своє навчання, зменшення розміру витрат має доволі велике значення.

Не менш важливим є розуміння того, яка наявна реальна кількість місць за відповідними освітніми спеціальностями. Наявні джерела інформації обмежують можливість назвати точну загальну кількість місць, яка включає сукупну суму бюджетних та контрактних місць разом. При цьому існують точні дані щодо місць державного замовлення, які визначає уряд щорічно. Постановою Кабінету Міністрів України «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2023 році» № 708 від 11 липня 2023 р. визначено державне замовлення на підготовку фахівців за усіма спеціальностями, в тому числі й галузей знань «01 Освіта/Педагогіка», «02 Культура і мистецтво», «03 Гуманітарні науки», «05 Соціальні та поведінкові науки», «23 Соціальна робота» (табл. 17).

Таблиця 17

**Державне замовлення на підготовку фахівців (вступ 2023 р.)
(за ступенем освіти та формою навчання)
(відповідно до постанови КМУ від 11 липня 2023 р. № 708)**

Галузь знань	Фаховий молодший бакалавр		Молодший бакалавр		Бакалавр		Магістр	
	денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна
01 Освіта/Педагогіка	1630	20	60	–	11848	2385	5725	830

²⁷ Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2022 році. Статистична інформація. Київ, 2023. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/arh_vuz_20_u.html

²⁸ Зазначимо, що в сучасному українському освітянському законодавстві існує ще термін «очне навчання», яке не є тотожним поняттю «денна форма навчання», а включає в себе одночасно денне та вечірне здобуття фахової передвищої та вищої освіти.

Галузь знань	Фаховий молодший бакалавр		Молодший бакалавр		Бакалавр		Магістр	
	денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна
02 Культура і мистецтво	947	5	15	–	3438	109	1278	–
03 Гуманітарні науки	–	–	–	–	3824	115	1448	140
05 Соціальні та поведінкові науки	530	20	–	–	2519	399	1254	95
23 Соціальна робота	230	–	15	–	990	158	395	65
Усього:	3337	45	90	0	22619	3166	10100	1130

Отже, тільки за бюджетним фінансуванням у 2023 році за визнаними відповідними для молодіжної роботи спеціальностями державою виділяється 36146 бюджетних місць денної форми та 4341 – заочної.

Для повноти картини стосовно загальної кількості місць у закладах освіти за спеціальностями, що визначив Професійний стандарт, на конкретних кейсах покажемо варіанти співвідношення місць бюджетного та контрактного фінансування на прикладі вступної кампанії 2023 р. Так, Київський національний університет імені Тараса Шевченка сформував три пропозиції для вступників на базі повної загальної середньої освіти для вступу на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота»: дві на денну форму та одну на заочну. Дві освітні програми денної форми передбачають максимальний обсяг державного замовлення 60 осіб та обсяг на контракт 10 осіб. Одна освітня програма за заочною формою передбачає вступ на навчання на контракт на всі 25 місць ліцензійного обсягу без наявності жодного бюджетного місця²⁹.

У той же час на зазначену спеціальність у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» дві пропозиції на денну форму навчання містять такі показники: ліцензійний обсяг 30 місць (максимальний обсяг державного замовлення 6 місць та обсяг на контракт 24). А на заочну форму навчання усі 35 місць ліцензійного обсягу припадають на контрактну форму оплати навчання³⁰.

То ж, у першому випадку на потенційні 60 місць бюджетного фінансування (відкрита пропозиція з пріоритетом) припадає 35 місць контрактного фінансування за денною та заочною формами навчання разом. А у другому випадку подібне співвідношення має такий вигляд: 6 бюджетних та 59 контрактних місць. Звертаємо увагу, що саме дані про кількість контрактних місць не можна побачити в урядовій постанові про обсяги державного замовлення, їх не узагальнено в доступній інформації Єдиної державної електронної бази з питань освіти. А вони в цілому суттєво переважають кількість місць державного замовлення.

В Україні існує можливість одночасно отримати вищу освіту за декількома спеціальностями, зазначеними у Професійному стандарті. Міністерство освіти і науки України запровадило «Перелік спеціальностей (предметних спеціальностей, спеціалізацій),

²⁹ Конкурсна пропозиція на спеціальність 231 Соціальна робота, бакалавр, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Вступна кампанія 2023. URL:

https://vstup.edbo.gov.ua/offers/?qualification=1&education_base=40&speciality=231®ion=80&university=41

³⁰ Конкурсна пропозиція на спеціальність 231 Соціальна робота, бакалавр, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Вступна кампанія 2023. URL:

https://vstup.edbo.gov.ua/offers/?qualification=1&education_base=40&speciality=231®ion=12&university=36

що поєднуються з додатковими спеціальностями (предметними спеціальностями, спеціалізаціями) та професійних кваліфікацій педагогічних працівників, що присвоюються здобувачам фахової передвищої, вищої освіти за спеціальностями галузі знань 01 Освіта/Педагогіка³¹. Це означає, що здобувачі вищої освіти за спеціальностями 012 – 016 можуть отримати додаткову спеціальність цієї ж галузі знань або спеціальностей інших галузей знань, які знаходяться в переліку Професійного стандарту. У такий спосіб при підготовці за рівнями вищої освіти бакалавра та магістра фахівців галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» здобувачі можуть отримати додаткові спеціальності «024 Хореографія», «053 Психологія», «231 Соціальна робота» (табл. 18). Запропоноване поєднання спеціальностей дозволяє випускникові бакалаврату або магістратури здобути широкий спектр компетентностей, які потрібні молодіжному працівникові.

Таблиця 18

Додаткові спеціальності, які можуть отримати здобувачі вищої освіти, що навчаються за спеціальностями галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Код спеціальності	Назва спеціальності	Додаткові спеціальності
012	Дошкільна освіта	024 Хореографія 053 Психологія 231 Соціальна робота
013	Початкова освіта	024 Хореографія 053 Психологія 231 Соціальна робота
014	Середня освіта (за предметними спеціальностями)	024 Хореографія 053 Психологія 231 Соціальна робота
015	Професійна освіта (за спеціалізаціями)	231 Соціальна робота
016	Спеціальна освіта	024 Хореографія 053 Психологія 231 Соціальна робота

Винесення 8 серпня 2023 р. на обговорення проекту нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, свідчить про те, що у найближчий час перелік спеціальностей, зазначених у Професійному стандарту потенційно буде оновлено. Відтоді доведеться працювати з оновленими кодами та назвами галузей знань та спеціальностей³². На наш погляд, в оновлений текст Професійного стандарту мають увійти спеціальності галузей знань А «Освіта» (усі), В «Мистецтво та гуманітарні науки» (з виключеннями), С «Соціальні науки, журналістика та інформація (з виключеннями) та спеціальність 17 галузі знань «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення».

³¹ Перелік спеціальностей (предметних спеціальностей, спеціалізацій), що поєднуються з додатковими спеціальностями (предметними спеціальностями, спеціалізаціями) та професійних кваліфікацій педагогічних працівників, що присвоюються здобувачам фахової передвищої, вищої освіти за спеціальностями галузі знань 01 Освіта/Педагогіка : затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 11 листопада 2022 р. № 1006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-22#Text>

³² Проект нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Сайт Міністерства освіти і науки України. 08 серпня 2023 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/proyekt-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej-za-yakimi-zdijsnyuetsya-pidgotovka-zdobuvachiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti>

Сучасне освітнє законодавство України передбачає, що поняття «спеціальність/спеціальності» розглядається лише в контексті поняття «освітня програма». У більшості випадків заклади освіти здійснюють підготовку за освітньо-професійними програмами за певною спеціальністю (фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр). Проте, на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти можуть створюватися освітні програми за галуззю знань або групою спеціальностей (молодший бакалавр). На другому (магістерському) рівні вищої освіти можуть створюватися міждисциплінарні освітньо-наукові програми (магістр) (Закон України «Про вищу освіту», ст. 9)³³. У переважній більшості випадків молодіжні працівники мають здобувати освіту за освітньо-професійними програмами бакалаврів та магістрів за певною спеціальністю.

Цілий комплекс вимог до ліцензування та акредитації освітніх програм закладів фахової передвищої та вищої освіти жорстко контролюють відповідність певного закладу освіти, в першу чергу його педагогічних та науково-педагогічних працівників, до запровадження та реалізації певної освітньої програми, її унікальності. Принцип автономії та самоврядування передбачає право закладу освіти «розробляти та реалізовувати» освітні програми, що фактично означає обов'язок це робити³⁴.

Цей аспект особливо важливий тому, що у молодіжній сфері на основі практичної діяльності з підвищення кваліфікації час від часу виникають сподівання на те, що можна розробити типову освітню програму для підготовки молодіжного працівника та надати її в розпорядження усіх бажаних, хто зможе взяти її для використання та швидко розпочати підготовку молодіжних працівників з фаховою передвищою та вищою освітою у відповідності для вимог Професійного стандарту. Таке сподівання не має під собою підстав.

Поняття «освітня програма» в контексті підготовки молодіжних працівників з фаховою передвищою та вищою освітою потребує врахування наступних положень законодавства.

У Законі України «Про фахову передвищу освіту» (ст. 1) використовується поняття «освітньо-професійна програма у сфері фахової передвищої освіти» як «єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення визначених результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої та професійної кваліфікації»³⁵.

Освітньо-професійна програма фахової передвищої освіти (ст. 49) має містити наступні складові:

- 1) вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;
- 2) зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 3) обсяг кредитів ЕКТС, необхідний для здобуття ступеня фахової передвищої освіти;
- 4) перелік освітніх компонентів і логічну послідовність їх виконання;
- 5) вимоги професійних стандартів (за наявності);
- 6) форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти;
- 7) вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти;
- 8) перелік компетентностей випускника.

У Законі України «Про вищу освіту» (ст. 1) освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма визначається як «єдиний комплекс освітніх

³³ Про вищу освіту : закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

³⁴ Про фахову передвищу освіту : закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

³⁵ Про фахову передвищу освіту : закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій)»³⁶.

Освітня програма закладу вищої освіти повинна включати (ст. 9¹) перелік освітніх компонентів; їх логічну послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти.

Саме такі освітні компоненти як навчальні дисципліни та практики виступають свого роду першочерговими маркерами, які дозволяють визначити «молодіжну складову» освітньої програми. Зрозуміло, що наявність таких понять як «молодь» та «діти» в цих компонентах привертає увагу представників молодіжної сфери та знаходиться на поверхні. При цьому потрібно мати на увазі не меншу важливість програмних результатів навчання та компетентностей випускника, які є спільними як для молодіжної роботи, так й для діяльності фахівців сфер освіти, культури і мистецтва, гуманітарних наук, соціальних та поведінкових наук, соціальної роботи. У цьому аспекті головним є співставлення вимог освітнього стандарту певної спеціальності та Професійного стандарту.

Освітня програма в системі вищої освіти складається з обов'язкової та вибіркової частин. Обов'язкова частина включає переліки загальних і спеціальних (фахових) компетентностей та відповідних результатів навчання, які розподілені за обов'язковими освітніми компонентами. Вибіркова частина освітньої програми надає здобувачу вищої освіти можливість вибору навчальних дисциплін із запропонованого закладом освіти переліку, до якого входять два види дисципліни: 1) фахові дисципліни; 2) дисципліни, що спрямовані на розвиток навичок, які належать до групи soft skills. Обсяг вибіркової дисциплін становить не менш як 25 % загальної кількості кредитів ЄКТС. Зазначимо, що в фаховій передвищій освіті на вибіркові дисципліни відводиться не менше 10 % загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для освітньо-професійної програми фахової передвищої освіти.

Для навчання молодіжних працівників в системі вищої освіти дисципліни, що сприяють розвитку soft skills («м'які навички», «соціальні навички», «навички успішності», «навички XXI століття», «гнучкі навички» тощо) надзвичайно важливі. За визначенням Глосарію Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, до soft skills зараховують «навички комунікації, лідерство, здатність брати на себе відповідальність, працювати в критичних умовах, вміння полагоджувати конфлікти, працювати в команді, управляти своїм часом, розуміння важливості deadline (вчасного виконання поставлених завдань), здатність логічно і критично мислити, самостійно приймати рішення, креативність ...»³⁷.

Саме засвоєння цих навичок в процесі навчання дозволяє здобути багато необхідних молодіжному працівникові компетентностей. Тут можуть бути представлені навчальні дисципліни, назви та зміст яких пов'язані з молодіжною роботою та молодіжною політикою. Дуже важливою є та обставина, що такі дисципліни можуть викладатися не тільки на спеціальностях 5 галузей знань, які названо в Професійному стандарті. Їх можна запропонувати для вибору для здобувачів освіти усіх наявних в Україні спеціальностей як дисципліни, що сприяють розвитку soft skills. При цьому необхідно мати на увазі, що вибір

³⁶ Про вищу освіту : закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

³⁷ Soft skills. Глосарій. URL: [https://naqa.gov.ua/wp-](https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf)

[content/uploads/2020/01/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf](https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf)

має робитися на добровільній основі. То ж, постає завдання забезпечити зацікавленість здобувачів освіти у такому виборі.

В умовах відсутності галузі знань та спеціальності вищої освіти зі згадкою поняття «молодіжна робота» представники низки закладів вищої освіти проявили ініціативу у розв'язанні проблеми створення освітніх програм бакалаврського та магістерського рівнів, що спрямовані на підготовку молодіжних працівників з вищою освітою. На основі використання положень МСКО2013 та їх узгодження з переліком галузей знань та спеціальностей України було запроваджено освітньо-професійні програми спеціальності 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 «Соціальна робота», в назві та змісті яких використовується поняття «молодіжна робота». Йдеться, зокрема, про досвід Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (табл. 19) та Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (табл. 20).

Таблиця 19

Освітня програма у сфері молодіжної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини³⁸

Освітній ступінь	Магістр
Назва освітньої програми	Соціальна (Молодіжна робота)
Галузь знань	23 «Соціальна робота»
Спеціальність	231 «Соціальна робота»
Структурний підрозділ	Факультет соціальної та психологічної освіти
Рік започаткування	2019
Обов'язкові навчальні дисципліни молодіжного спрямування (варіант 2022 р.)	Теорія і практика молодіжної роботи

Таблиця 20

Освітня програма у сфері молодіжної роботи Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»³⁹

Освітній ступінь	Бакалавр
Назва освітньої програми	Соціальна та молодіжна робота
Галузь знань	23 «Соціальна робота»
Спеціальність	231 «Соціальна робота»
Структурний підрозділ	Навчально-науковий інститут державного управління
Рік започаткування	2022
Обов'язкові навчальні дисципліни молодіжного спрямування (варіант 2023 р.)	Молодіжна політика Молодіжна робота Соціальна робота з молоддю Проектний менеджмент в соціальній та молодіжній роботі Кадровий менеджмент соціальної та молодіжної роботи

³⁸ Освітня програма «Соціальна робота (Молодіжна робота)». Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. 2022. URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/38921>

³⁹ Освітня програма «Соціальна та молодіжна робота». Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». 2022. URL: <https://palsg.nmu.org.ua/ua/bachelor/epp.php>

	Етика соціальної та молодіжної роботи Професійна документація у сфері соціальної та молодіжної роботи Курсова робота з дисципліни «Молодіжна робота»
--	--

Можливістю звернутися до галузі знань 01 «Освіта/педагогіка» скористалися в Криворізькому державному педагогічному університеті, Університеті Григорія Сковороди в Переяславі, Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Національному університеті водного господарства та природокористування, Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (Додаток 5). При цьому розробники освітніх програм не використали в їх назвах термін «молодіжна робота».

Практичний досвід зазначених університетів, які використали в назві освітніх програм поняття «молодіжна робота» під час їх запровадження базувалося на використанні освітніх стандартів спеціальності 231 «Соціальна робота» та професійних стандартів соціальних працівників тому, що вони проходили процес розроблення та оновлення до ухвалення Професійного стандарту. В сучасних умовах створюється можливість залучати для оновлення цих та створення нових освітніх програм вже й Професійного стандарту.

Пропозиції та рекомендації

На основі проведеного аналізу можна сформулювати наступні пропозиції та рекомендації для Міністерства молоді та спорту України та інших суб'єктів молодіжної політики.

Щодо правового врегулювання процесу запровадження та розвитку системи підготовки молодіжних працівників:

- забезпечити в нормативно-правових та інших документах сфери молодіжної політики врахування нових реалій професіоналізації молодіжної роботи, насамперед, щодо визнання необхідності навчання вже наявних та майбутніх молодіжних працівників з метою здобуття фахової передвищої та вищої освіти за визначеними галузями знань та спеціальностями (за освітніми ступенями фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра, бакалавра, магістра) в контексті як первинної професійної підготовки так і підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти, а також отримання сертифікатів про присвоєння/підтвердження професійних кваліфікацій молодіжних працівників;
- опрацювати спільно зі стейкхолдерами (насамперед Міністерством освіти і науки України) питання можливості запровадження нової освітньої спеціальності «Молодіжна робота /Молодіжний працівник», «Соціальна та молодіжна робота» (назви умовні);
- визначити спільно зі стейкхолдерами (насамперед із закладами передвищої та вищої освіти) напрями діяльності щодо отримання здобувачами вищої та фахової передвищої освіти компетентностей молодіжного працівника в процесі навчання за освітніми програмами спеціальностей галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 23 «Соціальна робота»;
- визначити напрями спільної діяльності з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, організаціями громадянського суспільства щодо заходів з набуття компетентностей молодіжних працівників шляхом розвитку неформальної освіти, в тому числі в закладах загальної середньої освіти та закладах позашкільної освіти ;
- сприяти створенню на основі молодіжних центрів (насамперед Всеукраїнського молодіжного центру) кваліфікаційних центрів, які увійдуть до реєстру кваліфікаційних центрів у складі Реєстру кваліфікацій та будуть уповноважені Національним агентством кваліфікацій на проведення оцінювання і визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної, неформальної або інформальної освіти, присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій, визнання відповідних професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах у сфері молодіжної роботи;
- продовжити реалізацію Програми «Молодіжний працівник» з акцентом на проведенні тренінгів як форми неформальної освіти молодіжних працівників, спрямованої на подальше здобуття професійних кваліфікацій та отримання відповідних сертифікатів в уповноважених Національним агентством кваліфікацій кваліфікаційних центрах.

Щодо запровадження моделі нової спеціальності для підготовки молодіжних працівників :

- здійснити запровадження нової або перейменування наявної спеціальності «Соціальна робота» та однойменної галузі знань на нову назву «Соціальна та молодіжна робота», враховуючи положення МСКО2013;

- Міністерству молоді та спорту України звернутися до Міністерства освіти і науки з пропозицією внесення змін до Переліку спеціальностей в частині перейменуванням галузі та спеціальності з «Соціальна робота» на «Соціальна та молодіжна робота» або запровадження нової освітньої спеціальності «Молодіжна робота» в межах галузі знань 23 «Соціальна робота»;
- у разі розроблення відповідних стандартів фахової передвищої освіти та вищої освіти в межах майбутньої спеціальності «Молодіжна робота» МОН залучити представників Міністерства молоді та спорту України, системи молодіжних центрів, громадських об'єднань молодіжних працівників, програм/проектів міжнародної технічної допомоги, міжнародних організацій;
- внесення змін до Переліку спеціальностей в частині чи уточнення існуючих спеціальностей, чи впровадження нової не має призводити до скорочення інших спеціальностей, які згадуються у професійному стандарті «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)».

Щодо розвитку освітніх програм за спеціальностями, які визначено в професійному стандарті «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»:

- інформувати молодіжних працівників про вимоги та можливості отримання фахової передвищої та вищої освіти за усіма наявними освітніми програмами в межах держави, регіону, територіальної громади;
- налагодити механізми співпраці представників сектору молодіжної роботи з закладами вищої освіти (створення мереж/платформ, проведення спільних заходів), які запровадили або планують запровадити освітні програми, щодо врахування потреб підготовки молодіжних працівників;
- налагодити дієву взаємодію між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та закладами вищої освіти у впровадженні відповідних освітніх програм (залучення практиків до проведення навчальних занять, організація місць для практики та стажування тих, хто навчається за відповідними освітніми програмами тощо).

ДОДАТКИ

Додаток 1

Основні поняття Закону України «Про освіту» в контексті вимог до підготовки/освіти молодіжного працівника

Термін	Визначення змісту/ перелік	Застосування відповідно до вимог Професійного стандарту
Рівні освіти	повна загальна середня освіта, фахова передвища освіта, початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти	Умови допуску до роботи (п. 1.10); Документи про освітню кваліфікацію (п. 1.11), Первинна професійна підготовка (п. 2.1); Підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти (п. 2.3)
формальна освіта	освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою (ст. 8, п. 2)	Умови допуску до роботи (п. 1.10), необхідна для допуску до роботи за професією; Документи про освітню кваліфікацію (п. 1.11), необхідні для підтвердження кваліфікації; Первинна професійна підготовка (п. 2.1), необхідна для отримання первинної професійної підготовки; Підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти (п. 2.3)
неформальна освіта	освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій (ст. 8, п. 3)	Підвищення кваліфікації без присвоєння нового рівня освіти (п. 2.1), Спеціальне (спеціалізоване) навчання (п. 2.4); Документи, що підтверджують професійну кваліфікацію (п. 1.11), застосовується при підготовці до отримання сертифікату про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації
інформальна освіта (самоосвіта)	освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям (ст. 8, п. 4)	Документи, що підтверджують професійну кваліфікацію (п. 1.11), застосовується при підготовці до отримання сертифікату про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації

Ступені вищої освіти	молодший бакалавр, бакалавр, магістр	Умови допуску до роботи (п. 1.10), необхідні для допуску до роботи за професією; Документи про освітню кваліфікацію (п. 1.11), необхідні для підтвердження кваліфікації; Первинна професійна підготовка (п. 2.1), необхідні для отримання первинної професійної підготовки (молодший бакалавр, бакалавр); Підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти (п. 2.3)
підвищення кваліфікації	набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань	Підвищення кваліфікації без присвоєння нового рівня освіти (п. 2.1)
освітня кваліфікація	це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей) (ст. 34, п. 5)	Документи про освітню кваліфікацію (п. 1.11), необхідні для підтвердження кваліфікації
професійна кваліфікація (повна професійна кваліфікація)	визнана або присвоєна/підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати всі трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом (ст. 34, п. 6)	Документи про освітню кваліфікацію (п. 1.11), необхідні для підтвердження кваліфікації
часткова професійна кваліфікація	визнана або присвоєна/підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати частину трудових функцій, визначених відповідним професійним стандартом (ст. 34, п. 7)	Документи про освітню кваліфікацію (п. 1.11), необхідні для підтвердження кваліфікації
кваліфікаційні центри	суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом	Документи, що підтверджують професійну кваліфікацію (п. 1.11), інституції, що

	неформальної чи інформальної освіти), присвоєння/підтвердження відповідних професійних та часткових професійних кваліфікацій, визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах (ст. 34, п. 10)	забезпечують видачу сертифікату про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації
професійний стандарт	затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій (ст. 39, п. 1)	Всі положення документу

Додаток 2

Основні поняття Закону України «Про вищу освіту» в контексті вимог до підготовки/освіти молодіжного працівника

Термін	Визначення змісту	Застосування відповідно до вимог Професійного стандарту
Галузь знань	гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти широка предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей (ст. 1, ч. 1, п. 8)	п. 1.11, 2.1, 2.3
Спеціальність	гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти предметна область освіти і науки, яка об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників (ст. 1, ч. 1, п. 21)	п. 1.11, 2.1, 2.3
Молодший бакалавр	освітній або освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньої програми, обсяг якої становить 120 кредитів ЄКТС. (ст. 5, ч. 3)	п. 1.10, 1.11
Бакалавр	освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180 – 240 кредитів ЄКТС. (ст. 5, ч. 4)	п. 1.10, 1.11, 2.1, 2.3
Магістр	освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90 – 120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків (ст. 5, ч. 5)	п. 1.10, 1.11, 2.1, 2.3

Додаток 3**Кейс «Стандарт вищої освіти: другий (магістерський) рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти Магістр, галузь знань 23 Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота»**

Основні етапи підготовки та затвердження стандарту вищої освіти наступні:

- члени Підкомісії розробляють відповідний проект стандарту;
- Підкомісія на своєму засіданні розглядає його та схвалює;
- проводиться фахова експертиза;
- проводиться методична експертиза;
- стандарт розглядається та схвалюється на засіданні сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України;
- стандарт розглядається основними стейкхолдерами (у цьому випадку – Міністерством соціальної політики України та Федерацією роботодавців України);
- стандарт розглядається після надходження всіх зауважень та пропозицій і схвалюється на засіданні Підкомісії;
- стандарт погоджується рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;
- стандарт затверджується та вводиться в дію наказом Міністерства освіти і науки.

Додаток 4

Кількість закладів фахової передвищої освіти та вищої освіти України, які здійснюють прийом (підготовку) у 2023 р. на спеціальності, що спрямовані на підготовку молодіжних працівників (за формою навчання)

Таблиця 4.1

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Код і найменування спеціальності	Усього за спеціальністю			
	Заклади ФПО		Заклади ВО	
	денна	заочна	денна	заочна
011 Освітні, педагогічні науки	–	–	68	61
012 Дошкільна освіта	74	17	87	85
013 Початкова освіта	80	9	99	91
014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)	64	4	143	119
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)	12	2	101	67
016 Спеціальна освіта	–	–	70	62
017 Фізична культура і спорт	42	9	110	90

Таблиця 4.2

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

Код і найменування спеціальності	Усього за спеціальністю			
	Заклади ФПО		Заклади ВО	
	денна	заочна	денна	заочна
021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво	11	3	21	13
022 Дизайн	75	11	101	57
023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	50	7	70	35
024 Хореографія	53	8	54	26
025 Музичне мистецтво	83	14	75	42
026 Сценічне мистецтво	29	9	34	21
027 Музеєзнавство, пам'яткознавство	–	–	15	2
028 Менеджмент соціокультурної діяльності	31	17	44	30
029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	73	30	84	59

Таблиця 4.3

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Код і найменування спеціальності	Усього за спеціальністю			
	Заклади ФПО		Заклади ВО	
	денна	заочна	денна	заочна
031 Релігієзнавство	–	–	8	3
032 Історія та археологія	2	–	85	54
033 Філософія	–	–	47	19
034 Культурологія	–	–	61	36
035 Філологія	15	3	193	137

Таблиця 4.4

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Код і найменування спеціальності	Усього за спеціальністю			
	Заклади ФПО		Заклади ВО	
	денна	заочна	денна	заочна
051 Економіка	148	36	292	246
052 Політологія	–	–	81	54
053 Психологія	9	1	275	246
054 Соціологія	–	–	53	33

Таблиця 4.5

Галузь знань 23 Соціальна робота

Код і найменування спеціальності	Усього за спеціальністю			
	Заклади ФПО		Заклади ВО	
	денна	заочна	денна	заочна
231 Соціальна робота	69	16	138	116
232 Соціальне забезпечення	2	–	40	27

Додаток 5

Освітні програми молодіжного спрямування закладів вищої освіти України за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Заклад вищої освіти	Освітня програма	Рівень освіти	Який підрозділ реалізує
Університет Григорія Сковороди в Переяславі	Соціально-виховна й дозвіллева діяльність з дітьми та молоддю в освітніх, позашкільних закладах і громадах	бакалавр	Факультет педагогічної освіти, менеджменту і мистецтва
Український державний університет імені Михайла Драгоманова	Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю	бакалавр	Навчально-науковий інститут соціології та соціальної політики
Національний університет водного господарства та природокористування	Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю	бакалавр	Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка	Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю	бакалавр	Навчально-науковий інститут психології та соціальної роботи
Криворізький державний педагогічний університет	Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю	магістр	Психолого-педагогічний факультет
Національний університет водного господарства та природокористування	Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю	магістр	Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Український державний університет імені Михайла Драгоманова	Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю	магістр	Навчально-науковий інститут соціології та соціальної політики